

mondig

+

buitenbeentjes

vooraf

Machteld Stam

Ze had een intensieve dag achter de rug. De verleiding om naar huis te gaan was groot. Toch besloot ze daar niet aan toe te geven. De verzorging had gevraagd of ze bij een bewoonster langs wilde gaan. 'Mevrouw is nukkig en tegendraads. Kan jij eens met haar praten?' Ze liep de gang van de afdeling door, klopte aan en liep naar binnen. Mevrouw lag met haar kleren aan op bed. Op de vraag van de pastor of ze bij haar mocht komen, antwoordde ze bevestigend, al klonk het niet erg uitnodigend. Het gesprek kwam niet op gang. Mevrouw had duidelijk geen zin om te praten en keek naar het plafond. De wekker op haar nachtkastje tikte ongestoord door. Iets weerhield de pastor om weg

te gaan. Ze besloot het over een andere boeg te gooien. Ze haalde haar dwarsfluit, die ze vaak bij zich had, uit haar tas en begon te fluiten. De klanken van de dwarsfluit vulden niet alleen de ruimte van de kamer maar ook het hart van mevrouw. Ze draaide haar hoofd en keek naar de pastor die bij haar bed zat spelen. Na de laatste noten begon ze te praten. Ze had zich in haar leven vaak anders en daardoor eenzaam en buitengesloten gevoeld. Daardoor had ze zichzelf aangeleerd om maar vaak haar mond te houden. Aan het einde van het gesprek, toen de pastor afscheid wilde nemen, kwam mevrouw overeind en zei: 'Ik sta op.' En zwaaide haar benen buiten het bed.

recensie

Kalle Brüsewitz

buitenbeentjes

Outsider Art is de Amsterdamse Hermitage-afdeling van Museum van de Geest in Haarlem. Waar in Haarlem de geschiedenis van de geestelijke gezondheidszorg centraal staat, is de galerie in Amsterdam vooral gericht op kunst van 'buitenbeentjes'. De huidige tentoonstelling gaat over ordening. Er hangen eindeloze werken met lijstjes en cijfers. De gemene deler is dat de werken van mensen zijn die op een bepaalde manier buiten de maatschappij staan. Dat zeggen zijzelf, niet ik - of dat zegt het museum door ze in deze context tentoon te stellen. Het zijn mensen met bijvoorbeeld autisme of een depressie. Maar eigenlijk zijn ze gewoon kunstenaar.

Outsider Art Galerie,
Hermitage, Amsterdam

Gelukkig hangt er ook werk waarvan de geestgesteldheid van de maker niet relevant is, maar wat gewoon mooi is - of juist niet. Wat ik bij mijn bezoek aan Het Dolhuys in Haarlem ook had, bekruipt me nu weer. Draagt het bij aan de ervaring van het werk dat dat in deze context tentoongesteld wordt, of werkt dat juist averechts? Werd dat geprobeerd, of was het alleen de bedoeling om ook deze mensen de ruimte te geven, en is dit museum daar de uitkomst van? Hoe dan ook, voor mij werkt het niet. Ik wil dat kunst me raakt of niet raakt. Intrinsiek. Dat is de kern van kunst. Maar door de geboden context kan ik het werk niet meer vrij beoordelen. Want wat raakt of niet raakt is zo afhankelijk van die context. Dus misschien moet ik het allemaal niet als kunst beoordelen?

colofon

Mondig+ is een liturgische, pastorale uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en verschijnt zes keer per jaar, in het hart van *Mondig*.
Redactie Kalle Brüsewitz, Marijke van Duin, Essemie van Dunné,

Jeannette den Ouden, Machteld Stam & Machteld van Woerden
Ontwerp & opmaak Susan de Loor,
Kantoordeur Haarlem
Druk GBU printmedia
Oplage 5.000

Papier Maxi Offset
FSC-mix credit gecertificeerd
Contact redactie
Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
020 623 09 14 | communicatie@ads.nl
www.doopsgezinden.nl
© ADS 2023

*Dit zijn mijn handen
Ze willen vasthouden,
Maar grijpen in de leegte
Opnieuw en opnieuw*

*Dit zijn mijn voeten, hier zijn ze.
Ze willen op weg,
Maar stappen mis,
Struikelen.*

*En dit zijn mij ogen,
Ze willen zien en aankijken,
Zoeken en staren blind.*

*Dus ik wacht,
Nèt erbuiten.
En dan, als iemand als Jij
Een arm om mijn schouders,*

*Dit zijn mijn schouders,
Mijn schouders.*

Erbij horen of erbuiten vallen?

Als je verhuist naar een andere landstreek, laat je een vertrouwde omgeving achter en ben je op zijn minst een tijdlang een buitenstaander in je nieuwe omgeving.

Je bent anders, niet ‘van hier’, met een net wat afwijkende uitspraak van de taal en zonder het vanzelfsprekende contact met burens in de straat en kennissen in de buurt. Eens te meer voel je hoe belangrijk het is om ergens bij te horen, juist als je ervaart dat je ergens niet – of nog niet – bij hoort.

Zolang het een eigen keuze is om de uitdaging aan te gaan een leven op te bouwen in een volstrekt nieuwe omgeving, ligt het voor de hand dat je ook zelf naar wegen zoekt om vertrouwd te raken met die andere omgeving. Langzaam kunnen er dan nieuwe verbanden groeien en mooie contacten worden gelegd. Het gaat niet vanzelf, maar hoe meer je investeert in sociale contacten, hoe meer je ervoor terugkrijgt.

Soms hebben mensen er helemaal niet voor gekozen hun vertrouwde omgeving te verlaten, maar zijn ze gedwongen te vluchten voor oorlog en geweld. Gedwongen om hun heil te zoeken in een voor hen vreemd land, waar ze de taal spreken noch verstaan, en waar ze weinig contact hebben met hun omgeving. Vluchtelingen. Door onze strenge regels moeten zij veel langer in opvangcentra blijven dan verantwoord is.

Zij kunnen zo geen nieuw leven opbouwen en hun situatie wordt daardoor ongewild tot maatschappelijk probleem, waardoor zij verdrietiger en eenzamer worden dan nodig zou zijn.

Maar ook een omgeving die wél vertrouwd lijkt, kan door allerlei oorzaken veranderen in een plek met moeizame persoonlijke verhoudingen. Huiselijk geweld, echtscheiding, het vroegtijdig overlijden van een ouder – het zijn allemaal factoren die een gevoel van eenzaamheid en niet begrepen worden kunnen aanwakkeren. En dat kan dan weer leiden tot bijvoorbeeld alcohol- of drugsgebruik, uithuisplaatsing of dakloosheid.

Zo zijn er veel manieren waarop mensen zich een buitenbeentje kunnen voelen; een beetje anders dan anderen en vechtend tegen onbegrip en niet-geaccepteerd worden.

In de afgelopen kersttijd hoorden we de oude woorden van het kerstevangelie, en die vreemde boodschap over Jezus’ afstamming – want hoorde hij nu wel of niet tot ‘het geslacht van David’? Het verhaal vertelt uitvoerig van Jozef als afstamming van koning David, maar hij was toch in alle bescheidenheid Jezus’ ‘adoptievader’?

Of zat het nóg anders en heeft Jezus God als zijn vader geadopteerd? Zoals ook wij doen als we ‘Onze Vader...’ bidden? Eén ding is zeker: het bijbelse verhaal leidt ons niet langs de gewone paden van oorzaak en gevolg, maar opent ons de ogen voor het buiten-gewone, voor het niet-van-zelfsprekende, voor het recht om ‘anders’ te zijn.

Het moment waarop de hemel zich naar de aarde buigt, ofwel waarop God zich voorgoed en zonder voorbehoud aan mensen verbindt, vindt plaats bij de geboorte van het weerloze kleine kerstkind. De situatie is op zijn minst armoedig, in een gebouwtje achteraf, bij de dieren en zonder enig comfort. De eerste bezoekers zijn eigenlijk al een soort randfiguren, want herders stonden niet hoog aangeschreven op de maatschappelijke ladder. Zij bevonden zich letterlijk ‘buiten’ en hadden weinig te vertellen. Maar in het verhaal

zijn juist zij de eerste getuigen! Dat geldt ook voor de drie astrologen die uit een ver land kwamen, omdat zij meenden dat deze nieuwgeborene volgens de sterren een koningskind was. Het lijkt wel de omgekeerde wereld! Ook dit kleine kind is vanaf het eerste begin een buitenbeentje, anders dan anderen.

In zijn latere leven zoekt Jezus – als beeltenis van de onzichtbare God – juist ook die mensen op die buiten de samenleving terechtgekomen zijn. Niet om over hen te oordelen, maar om hen te helpen hun leven binnen de gemeenschap terug te vinden en hen aan te moedigen zich op hun beurt over anderen te ontfermen. Het zijn niet altijd degenen die volgens de rechte (geloofs)leer leven, die dit goed begrepen hebben. Een mens die zich om wat voor reden dan ook aan de rand bevindt, wordt immers maar al te gauw met

Vluchten voor oorlog en geweld

wantrouwen en afkeer aangezien. En het oordeel over hen ligt dikwijls al klaar.

Zo niet de barmhartige Samaritaan*, zelf ook iemand die met de nek werd aangekeken omdat hij minder precies was met wetten en regels. In het bekende bijbelverhaal laat hij zijn goede hart spreken bij het zien van een gewonde en half-doodgeslagen man langs de kant van de weg. Hij denkt niet na of hij beter schone handen kan houden door deze gewonde man links te laten liggen; nee, hij verleent direct hulp. Anders gezegd: hij doet wat zijn hart hem ingeeft en redt zo een mensenleven.

Er is naar mijn mening wel enige verwantschap tussen Jezus en de barmhartige Samaritaan, omdat Jezus steeds met ontferming bewogen wordt door mensen die op zijn pad komen – mensen met een rugzakje vol psychische nood, of met eenzaamheidsproblemen vanwege ziekten met besmettingsgevaar, of door asociaal gedrag. En hij oordeelt niet, maar steekt een hand uit en geeft hun de aandacht die ze zo hebben gemist.

Het verhaal van deze messiaanse Samaritaan houdt ons een spiegel voor en laat ons achter met een paar prangende vragen. Wat zouden wij doen in zo'n situatie? Vinden we het te gevaarlijk? Kijken we weg? Of meer algemeen: hoe kijken wij naar anderen die zich aan de rand bevinden, ofwel omdat ze in financiële nood zijn geraakt, of omdat ze op de vlucht zijn geslagen voor oorlog en geweld, of omdat zij zich niet begrepen voelen door hun omgeving en deerlijk vereenzamen?

Ergens bij mogen horen, opgenomen worden in een gemeenschap en gezien worden, dat is het eerste dat mensen, waar ze ook maar vandaan

komen, het gevoel geeft weer deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk leven. Een vriendelijk woord, oprechte aandacht, niet oordelen en ruimhartige gastvrijheid – dat is toch niet teveel gevraagd? +

*Omdat Hij niet ver wou zijn
is de Heer gekomen.
Midden in wat mensen zijn
heeft Hij willen wonen.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*Overal nabij is Hij
mens'lijk allerwegen.
Maar geen mens herkent Hem, Hij
wordt gewoon verzwegen.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*God van God en licht van licht
aller dingen hoeder
heeft een menselijk gezicht
aller mensen broeder.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*Wilt daarom elkander doen
alle goeds geduldig.
Weest elkaar om zijnentwil
niets dan liefde schuldig.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

*Weest verheugd, van zorgen vrij:
God die wij aanbidden
is ons rakelings nabij,
wonend in ons midden.
Midden onder u staat Hij die gij niet kent.*

– Huub Oosterhuis, Lied 528

* Lucas 10: 25-37

Hoera, AKC!

In 2012 vroegen mijn ouders of ik naar een AKC-kamp wilde. Mijn broertjes gingen namelijk al twee jaar mee.

Mijn antwoord was simpel: NEE! Ik wilde Instagram, Facebook en Snapchat. Heerlijk, een paar uur met mijn telefoon, los van sociaal gedrag. Alles, behalve sociaal contact – dat vond ik het fijnste. Tot mijn ouders op een dag zeiden: 'Mogen wij jouw telefoon eens?' Waarop ik zei: 'Hoezo? En zij: 'Nou, geef gewoon eens?!' Dus, als het brave veertienjarige kind dat ik was, gaf ik mijn telefoon aan mijn ouders.

'Sorry meisje, we moeten je telefoon acht dagen voor je

bewaren, en jij moet je tas gaan pakken om een week te gaan zeilen.' Mijn mond viel open. Stampvoetend ging ik naar boven en ik schreeuwde het uit. Ik wilde ECHT NIET! En toch ging ik de eerstvolgende dag met mijn vader in de auto naar Giethoorn. Mijn gezicht stond op onweer. Toen we aankwamen zag ik dat iedereen aan het knuffelen was; ouders die een praatje met elkaar maakten en broertjes en zusjes die elkaar enthousiast aan het uitzwaaien waren. En ik – ik durfde de auto niet uit.

Daar stond ik dan, verscholen achter mijn vader, zonder telefoon, tussen allemaal onbekende kinderen. Ik gaf met trillende beentjes mijn vader een knuffel en stapte dan toch maar de punter in. Met mijn armen over elkaar ging ik zitten op iets dat op een hoekje leek, en wachtte netjes af tot we aankwamen bij 'Samen Eén'.

Ik wilde niet meedoen met spelletjes en wilde niet praten. Ik voelde me verraden door mijn ouders: ik had immers nog zó gezegd dat ik niet naar een AKC-kamp wilde. Maar na drie dagen hield ik het niet meer, want iedereen was zo gezellig en de leiding was zo leuk. Mijn koppigheid moest ik wel loslaten. En daardoor heb ik de allermooiste week van mijn leven gehad!

Nog steeds ben ik de stralende persoon die ik daar geleerd heb te zijn. De open houding die de AKC mij op dat moment bood, heeft zoveel voor mijn ontwikkeling betekend. Momenteel ben ik 25 jaar, ga ik met de AKC mee als leidster, en zijn de liefste vrienden die ik op AKC-kamp gemaakt heb nog steeds mijn allerliefste vrienden. Puur van hart, met een stralende ziel en open voor iedereen.

Achteraf toch best handig, die ouders van mij! +

Adem

foto JD Mason

Sommige patiënten staan op mijn netvlies gebrand, al ben ik alweer drie jaar weg uit het ziekenhuis.

Maar deze katholieke man van tegen de zestig, al jaren hartpatiënt, zie ik nóg voor me. We ontmoetten elkaar op de hartbewaking na een heftige hartaanval. Maar hij had het overleefd. 'Gek, tot nu toe heb ik geen emoties gehad, terwijl ik van de artsen hoor dat het kantje boord was.' Na een week mocht hij naar huis.

Maanden later kwam hij voor controle terug en zocht contact met mij. 'Ik moet je wat vertellen. Weet je nog dat ik bij die acute hartoperatie geen traan liet? Alsof het om een ander ging? Nou, vorige week, bijna drie maanden later, kwamen uit het niets de emoties. Midden in

de nacht. Mijn partner schrok zich rot. Ineens begon ik onbedaarlijk te huilen en kreeg ik een uur lang een herbeleving van alles van die dag: de pijn op de borst, de ambulance die er in een mum van tijd was, het hartfilmpje, de broeders die naar het ziekenhuis scheurden, de operatiekamer en wakker worden op de hartbewaking. Tranen met tuiten. En weet je wat nog wonderlijker was? Dat ik het ervaren heb als 'van de andere kant komend'. Jou durf ik dat wel te vertellen.'

'Dat nachtelijke uur begon met de 'aanwezigheid' van een vrouw, ook parochielid, die al jaren dood is maar mij heeft leren mediteren. Ik heb toen

veel aan haar gehad in een hectische periode in mijn leven, met een scheiding en zo. Vrienden gingen naar de kroeg, maar ik zocht toen ontspanning door privélessen meditatie bij haar te nemen. Misschien was ik altijd al een buitenbeentje. Zij leerde mij ontvankelijk te worden, goed te ademen op het Jezusgebed en te mediteren. Ik ben dat blijven doen, maar dat weet mijn omgeving nauwelijks. En dat zij die nacht 'verscheen', nou, daar praat ik al helemaal niet over. Maar ik zag mij weer bij haar in haar huiskamer op mijn meditatiebankje zitten, probeerde rustig te ademen als toen - en precies op dat moment begonnen de emoties die nacht te komen en kwam de herbeleving. Hoe kán het, nietwaar?'

Het was een bevrijding voor hem, deze nachtelijke 'sessie' uit het niets. Uit het niets? Het was voor hem een teken 'van gene zijde' dat hem ontroerde. Het bevestigde iets in hem dat met vertrouwen en geloof te maken had. En het liet ook zien dat ons lichaam alles opslaat en dat goede ademhaling emoties na een trauma kan reguleren.

'Dan scheidt de Ene, God, de mens. Hij vormt hem uit stof, uit aarde, en blaast in zijn neusgaten ademhaling van leven. Zo wordt de mens een levend wezen.' + (Genesis 2:7)